

BIHARI MIHÁLY

professor emeritus
SZE Deák Ferenc Állam- és
Jogtudományi Kar

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN

egyetemi docens
SZE Deák Ferenc Állam-
és Jogtudományi Kar

Múltidézés Bihari Mihálllyal

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Ezt a beszélgetést 2025. június első napjaiban rögzítjük, és nagyon köszönöm, hogy a 30 éves győri jogászképzés apropójából fogadsz engem szép otthonodban, egy közös múltidézés erejéig.

Többször nyilatkoztad már, hogy számos közösségépítő munkád között a győri képzés elindítására nagy büszkeséggel gondolsz. Sejthető volt, hogy meggyökereszik és szárba szökik a győri jogászképzés? Hogyan emlékszel ezekre az évekre?

BIHARI MIHÁLY: A 90-es évek nehéz, küzdelmes, de jó évek voltak. Minden formálódott, mindent formálni is kellett. A tudományszervezésben sem lehet csupán sejtésekre alapozni. A képzés elindítása nem ötletszerű dolog volt. Terveztük. Egyszerűen az alapján, ahogyan a dunántúli régió elkezdett erősödni, és a jogász hivatás iránti érdeklődés megnőtt. A kérdésedre a válaszom, hogy nem sejtés motiválta a képzés elindítását, hanem a szükség. Az ELTE jogi karára olyan nagy létszámban jelentkeztek tanulni vágyók, hogy az intézmény ott helyben már nem tudta ellátni a képzést, ezért, hogy ne kelljen elküldeni a leendő diákokat, egy kihelyezett képzési lehetőségben kezdtünk gondolkodni. Persze a győri – akkor még főiskolai – vezetőségnek a jó helyzetfelmérése is kellett a kihelyezett képzés alapozásához.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: A győri campuson 1990 júniusában megalakult az Universitas–Győr Alapítvány, aminek fő célja volt, hogy Győrben egyetem létesüljön. Jól tudom, hogy a győri főiskola keresett meg benneteket, például személyesen téged, hogy a főiskola humántudományi ágát erősítendő, támogassad az egyetemmé válást a jogászképzés ide szervezésével?

BIHARI MIHÁLY: Igen. 1992-ben Szekeres Tamás felkeresett, hogy készítsünk egy tervezetet a jogi képzés megindításáról, kimondottan a főiskola egyetemmé válása érdekében. Ez a tanulmány el is készült 1993-ra, amit aztán be is mutattunk a vezetőségnek. De ezt nem egyedül végeztem el. Hattagú bizottságot hívott össze Szekeres Tamás, aminek én voltam a vezetője.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: A hattagú bizottság további tagjai Szalay Gyula, Horváth Pál, Kukorelli István, Hársfalvi Rezső és Nagy Tibor Gyula minisztériumi főosztályvezetők voltak.

BIHARI MIHÁLY: Pontosan, de a munkánkat a helyi jogász hivatásrendek vezetői is támogatták. Havasiné Orbán Mária, Nagy Zoltán, Vincze István, Écsi Béla és az akkori polgármester is, Balogh József. Ez egy erős szövetséget is mutatott, biztató jeleket éreztem, hogy a kihelyezett képzésből, jó oktatói gárdával, egy országosan is elismert kart alapozhatunk. Ez a hattagú bizottság 1994 szeptemberére dolgozta ki a jogászképzés tervezetét, ezt az ütemtervet az ELTE ÁJK kari tanácsa elé kellett terjesztenünk, amelyet az akkori dékán, Ficzer Lajos meg is tett. Ilyen értelemben a győri főiskola és az ELTE jogi kara szövetséget kötött, aztán harmadik pilléreként bevontuk az MTA Jogtudományi Intézetét is. Lamm Vandát Szekeres Tamás és Szalay Gyula kereste meg, aki akkor az intézet igazgatója volt. Ő is támogató volt. Ez egy kulcsfontosságú momentum volt, mert 1994 októberére megszületett a megállapodás-tervezet, ami alapján a győri jogászképzés feltétele biztosítva lett. Fűrész Klára nevét is meg kell említenünk, mert akkori dékánhelyettesként ő is támogatónk volt. Márciusban az ELTE ÁJK kari tanácsa, áprilisban pedig a győri főiskola is jóváhagyta az együttműködési megállapodást, amit aztán Ficzer Lajos, Szekeres Tamás és Balogh József írtak alá, 1995. június 25-én. Ennek eredményeként 1995 szeptemberében a győri kihelyezett képzési helyen az első évfolyam megkezdte tanulmányait. Ezek a hallgatók az ELTE jogi karával álltak jogviszonyban, de helyileg Győrben vettek részt a képzésen.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Számos barátom van, aki ebben az évfolyamban kezdte meg tanulmányait. Arról meséltek nekem, hogy azok az évek fantasztikusak voltak. A legfelkészültebb oktatói gárda járt le heti rendszerességgel oktatni, egy olyan környezetben, ahol több idő volt a személyes beszélgetésre, a közös kutatói munkára. Kiket tudtál meggyőzni, hogy jöjjenek oktatni Budapestről?

BIHARI MIHÁLY: Alapító igazgatóként szerencsére számos kollégámat meg tudtam győzni. Igaz, több munka volt, ezt mindannyian tudtuk, mert Pesten és itt is kellett tanítani, de vállalták. A kollégák között akadt olyan, akinek volt kötődése is a régióhoz. Kukorelli István téti születésű, de mások is kötődtek a rábaparti városhoz. Én a felségem családja révén például Mosonszentmiklóshoz állok közelebb. Igen, ezek olyan szempontok voltak, amik szubjektívebb elemekkel tudták erősíteni a győri képzés sikerességét. Emlékszem az első épületünkre,

ami egy kicsi villa volt a Hédervári úton. Az első évfolyam száz fölötti volt, az órákat ott nem tudtuk megtartani, azokat a főépületben tartottuk, de a családi közeg azon a központi helyen vonzó volt. Az adminisztrációs bázisunk is ott volt, Horváth Károly, Héray Tiborné, Varga Etelka, Udvaros Istvánné összefogták a társaságot. Szalay Gyula érdemei ebben is kiemelkedőek. Helyi oktatóként ismerte a körülményeket és mindig igazi házigazdaként bánt a lejáró oktatókkal. Gyula nélkül Győrben nem jött volna létre a képzés.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Nevezzük is meg a pesti oktatói gárdát.

BIHARI MIHÁLY: Általános jogkörű igazgatóhelyettesem lett Szalay Gyula, és öt tanszéket tudtunk felállítani. A Jogtörténeti Tanszéket Horváth Pál, a Közjogi Tanszéket Kukorelli István, a Bűnügyi Tudományok Tanszékét Vígh József, a Civilisztikai Tanszéket Lenkovics Barnabás, a Politikatudományi és Jogelméleti Tanszéket pedig én vezettem. Pár évvel később a Nemzetközi Jogi, Nemzetközi Magánjogi és Európa Jogi Tanszék tanszékvezetője Vörös Imre lett. A jogi szakönyvtárat Molnár Miklós vezette. Az oktatók között pedig számos ismert jogtudós jelent meg: Hack Péter, Szigeti Péter, Cs. Kiss Lajos, Takács Péter, Szilágyi Péter, Révész T. Mihály, később Földesi Tamás, Mezey Barna, Földi András, Kállay István, Halmai Gábor, Fűrész Klára, Szalai Éva. Biztosan hagyok ki a nevek közül, elnézést is miatta. Szép évek voltak. Érezhető volt a levegőben, hogy valami jó indulhat el. Nagyon reménykedtünk benne, hogy rövid idő alatt egy erős, fiatal oktatói közösséget tudunk kinevelni, és ennek hangot is adtunk a kurzusainkon és minden felületen. A tehetségekre figyeltünk, támogattuk őket és igyekeztünk bent fogni a tudományos közösségben.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Ezt is sikeresen terveztétek és irányítottátok, hiszen a jelenlegi dékánunk, Smuk Péter is az akkori képzés egyik diákja volt. A helyettesei között is és a tanszékek élén is itt végzett, saját nevelésű tanítványok állnak. És nem bírom megállni, hogy a közösen szerkesztett kiadványunkat, a Jog-Állam-Politikát ne hozzam szóba. Immáron 16 éve dolgozunk közösen az „A” kategóriás folyóiraton.

BIHARI MIHÁLY: A folyóiratszerkesztés, a JÁP számomra is fontos. Jó csapat kell hozzá. Nagyon összetett és sok örömet adó feladat. Győrben indítottam képzést, alapítottam tanszéket, bábáskodtam doktori iskola létrehozásánál, de mindezek mellett mindig nagyon nagy örömmel gondolok a periodikára. Szalay Gyula annak idején valóban jó érzékkel látta meg a lapkiadásban a közösségformáló erőt. A folyóiratunk nem csupán a helyi tudományos gárdának ad lehetőséget a publikálásra, ez pedig a kapcsolatainkat erősíti a társakkal. Mindig nagyon örülök, amikor a gyakorló jogászok is adnak számunkra kéziratot, mert a jogászi hivatás nem kívüllet, nagyon gyorsan kell reagálni a változásokra, ezért up-to-date-nek kell lennünk.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Ha megengedsz egy személyes élményt, akkor elmondanám, kissé megrémülten ültem le melléd annak idején, amikor felkértetek Szalay Gyulával a szerkesztői munkára. Fogom én ezt a munkamenyiséget bírni? Képes leszek a magas elvárásoknak megfelelni? Ilyenek futottak át a fejemben. De nem adtál időt az átgondolásra. Nagyon büszke vagyok arra, hogy akkor ilyen nagy bizalmat kaptam részedről. Elkaptad a kezem a tárgyalóasztalnál, és annyit mondtál: „Gratulálok, te vagy az új szerkesztő!” Szalay Gyula következett a gratulációban, és én nem is tudtam felfogni, mi történik velem. Elkezdtek a munkát. Minden pénteken, az előadásod után egyenként, oldalról oldalra haladva olvastuk a kéziratokat. Javítottuk. Levelet diktáltál, amiből én rengeteget tanultam, hogyan kell jó szerkesztőként kommunikálni, miként kell a szövegeket szerkesztői módon feldolgozni. Gyorsan belejöttem és megtanultam. Legközvetlenebb munkatársamként emlegettelek mindig a jogi karon, és nagyon szerencsés vagyok, hogy a tanítványodnak mondhatom magam. Magyary Zoltánnak tulajdonítják a következő mondatot. „Nem az a tanár, aki tanít, hanem, akinek tanítványai vannak!” Ez nagyon igaz. Számos tanítványod bibói erővel küzd és tesz a közösségért! Köszönöm mindünk nevében, hogy tanítottál bennünket szakmára, jogászai logikára, iskolateremtésre és önfeláldozó munkára.

BIHARI MIHÁLY: Köszönöm ezeket a szép, elismerő szavakat. Győrbe mindig jó volt lejárni, tanítani, tudományt szervezni, szerkeszteni. Azt kívánom én is számotokra, hogy találjátok meg ti is azokat a fiatalokat, akiknek jó érzékkel át tudjátok majd adni a stafétabotot, ha majd eljön az ideje! De elöttetek még sok munka és nagy kihívások állnak. Mi mindenben támogatunk benneteket! Isten éltesse a győri jogásképzést a 30. születésnapján!